

STORTINGET

Innst. 359 L

(2024–2025)

Innstilling til Stortinget
fra arbeids- og sosialkomiteen

Prop. 85 L (2024–2025)

Innstilling fra arbeids- og sosialkomiteen om Endringer i arbeidsmiljøloven (innleie av avløsere i jordbruket)

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Proposisjonens hovedinnhold

I proposisjonen fremmes forslag til endringer i arbeidsmiljøloven knyttet til innleie av avløsere i jordbruket.

Det er behov for særregler når det gjelder innleie av avløser fra avløserlag. Det legges opp til at slike særregler fastsettes i forskrift, og det er da behov for en forskriftshjemmel. I proposisjonen foreslås det derfor at det gis en ny bestemmelse i arbeidsmiljøloven (ny § 14-13 a), som åpner for at det kan gi forskrift om at reglene om innleie fra bemanningsforetak ikke skal gjelde når jordbruksforetak leier inn avløser fra avløserlag, og om særregler ved slik innleie. For at Arbeidstilsynet skal kunne føre tilsyn med slike særregler, foreslås det også at det inntas en henvisning til den nye forskriftshjemmelen i § 18-6 første ledd.

Det foreslås samtidig at den gjeldende forskriftshjemmelen i arbeidsmiljøloven § 1-4 andre ledd oppheves. Denne regulerer at «departementet kan gi forskrift om at virksomhet i landbruket som ikke nytter annen hjelp enn avløserhjelp skal unntas fra loven». Det finnes også en eldre forskrift som er gitt i medhold av denne bestemmelsen, som det tas sikte på å oppheve. Det er ikke lenger behov for forskriftshjemmelen i § 1-4

andre ledd. Dette skyldes både at det foreslås en ny forskriftshjemmel, og at forskriftshjemmelen dessuten har en uklar ordlyd og rekkevidde.

Forslag til endringer i regelverket for innleie til avløsning i jordbruket har vært på høring.

Det vises til proposisjonens kapittel 3 der bakgrunnen for lovforslaget er detaljert redegjort for, herunder:

- Endringer i innleiereglene
- Nærmere om bruk av avløsere i jordbruket
- Velferdsordningene i landbruket

I proposisjonens kapittel 3.4 er gjeldende rett beskrevet, herunder:

- Arbeidsmiljølovens anvendelse i jordbruket
- Innleie.

1.2 Ny forskriftshjemmel om innleie av avløsere fra avløserlag

1.2.1 INNLEDNING

Arbeidsmiljøloven § 14-12 gir i dag ikke tilstrekkelig grunnlag for innleie i alle de situasjonene jordbruksforetak har behov for avløser.

Faste og direkte ansettelser i topartsforhold er den tilknytningsformen som i størst grad gir trygge og forutsigbare arbeidsforhold. Dette var et viktig bakteppe for innstrammingene i innleieregelverket som trådte i kraft 1. april 2023. Dette gjelder som et klart utgangspunkt også for landbrukssektoren.

Det vises også til den viktige beredskapsfunksjonen avløserlagene har med å skaffe til veie kvalifiserte landbruksvikarer ved akutt skade og sykdom.

Det må legges til rette for at avløserlagene fortsatt kan tilby bøndene kvalifiserte avløsere og landbruksvi-

karer i tråd med behovene i næringen, og at det er behov for flere særregler for innleie av avløsere fra avløserlag.

Det foreslås derfor en ny særregel for innleie av avløsere i jordbruket. Forslaget innebærer både en endring i arbeidsmiljøloven og i forskrift om innleie fra bemanningsforetak.

Det vises til proposisjonens kapittel 4.1 og 4.2 der høringsforslaget og høringsinstansenes syn er detaljert redegjort for.

1.2.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

Det legges opp til at særregelen fastsettes i en egen forskrift, og det er da behov for en forskriftshjemmel.

Fordi særreglene for innleie av avløsere vil innebære unntak fra reglene om innleie fra bemanningsforetak, vil det være mest naturlig at det gis en forskriftshjemmel som åpner for unntak fra disse reglene.

Det er mest relevant med særregler som avviker fra adgangen til innleie etter § 14-12, men det utelukker ikke at det kan være behov for å vurdere visse tilpasninger når det gjelder reguleringen knyttet til likebehandlingsreglene i §§ 14-12 a, 14-12 b og 14-12 c.

For å sikre at reglene overholdes, må § 14-14 (virkninger av ulovlig innleie av arbeidstaker) gjelde, samt at Arbeidstilsynet fører tilsyn med reglene.

En særregel på området må avgrenses til å gjelde jordbruksforetaks innleie av de tradisjonelle avløserne/landbruksvikarene, når slike arbeidstakere leies inn fra avløserlag. Bønders innleie av andre typer arbeidstakere og/eller fra andre typer utleiebedrifter vil således måtte gjøres i henhold til de generelle innleiereglene. Hva som nærmere menes med jordbruksforetak, avløser og avløserlag, kan fastsettes i forskriften.

Det foreslås på denne bakgrunn at det fastsettes en ny bestemmelse i arbeidsmiljøloven § 14-13 a.

For at Arbeidstilsynet skal kunne føre tilsyn med bestemmelser gitt i medhold av forskriftshjemmelen, foreslås det også at ny § 14-13 a inntas i oppramsingen av hvilke bestemmelser Arbeidstilsynet fører tilsyn med i § 18-6 første ledd.

Når det gjelder det nærmere innholdet i en særregel, legges det opp til at denne fastsettes i forskrift av departementet, og at partene i arbeidslivet og landbruksorganisasjonene involveres i dette arbeidet.

Ved utformingen av særregelen må det også ses hen til likebehandlingsreglene, jf. § 14-12 a, som gjennomfører vikarbyrådirektivets krav til likebehandling.

Det vil vurderes om det er behov for tilpasninger når det gjelder øvrige regler om innleie fra bemanningsforetak, jf. for eksempel § 14-12 b, § 14-12 c, og forskrift om innleie fra bemanningsforetak § 2.

Det vises til at det i forskrift 20. desember 2022 nr. 2301 om overgangsregler til lov om endringer i arbeidsmiljøloven m.m. (inn- og utleie fra bemanningsforetak)

ble gitt en bestemmelse om utsatt ikrafttreden «inntil videre» når det gjelder innleie til avløsning hva gjelder endringen i arbeidsmiljøloven § 14-12 første ledd. Det er naturlig at denne bestemmelsen oppheves i forbindelse med at den nye forskriften trer i kraft.

1.3 Oppheving av nåværende forskriftshjemmel

1.3.1 INNLEDNING

Eksisterende forskriftsverk som regulerer når arbeidsmiljøloven gjelder i jordbruket, kan fremstå uklart. Uklarheten har hovedsakelig vært knyttet til forståelsen og rekkevidden av forskrift 21. mars 1986 nr. 744 om at virksomhet i jordbruk som ikke nytter annen leid hjelp enn avløserhjelp unntas fra arbeidsmiljøloven, samt hvordan denne forholder seg til forskrift om innleie fra bemanningsforetak § 1.

Det vises til proposisjonens kapittel 5.1 og 5.2 der høringsforslaget og høringsinstansenes syn er detaljert redegjort for.

1.3.2 DEPARTEMENTETS FORSLAG

Det foreslås å oppheve forskrift 21. mars 1986 nr. 744 om at virksomhet i jordbruk som ikke nytter annen leid hjelp enn avløserhjelp unntas fra arbeidsmiljøloven.

Dersom forskriften oppheves, ville det ikke lenger være behov for forskriftshjemmelen i arbeidsmiljøloven § 1-4 andre ledd. Ordlyden i § 1-4 andre ledd kan dessuten oppfattes uklar og gi usikkerhet med hensyn til rekkevidden av forskriftshjemmelen. Det foreslås derfor å oppheve også denne bestemmelsen.

1.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

Det legges opp til at særregelen om innleie av avløser fra avløserlag underlegges offentlig tilsyn. Forslaget innebærer ikke en utvidelse av tilsynsansvaret, fordi Arbeidstilsynet også i dag fører tilsyn med innleie i landbruksnæringen. Det antas at endringene som foreslås, ikke vil innebære økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning for tilsynsmyndighetene.

Regelverket vil nå fremstå enklere og mer forståelig for brukerne av reglene, også for bønder og avløserlag.

2. Komiteens behandling

Som ledd i komiteens behandling ble det åpnet opp for skriftlige innspill.

Sakens dokumenter er tilgjengelige på sakssiden på stortinget.no.

3. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Tone E. Berge Hansen, Per Vidar Kjølmoen, Anette Trettebergstuen og Torbjørn Vereide, fra Høyre, Henrik Asheim, Anna Molberg og Aleksander Stokkebø, fra Fremskrittspartiet, Alf Erik Bergstøl Andersen og Dagfinn Henrik Olsen, fra Sosialistisk Venstreparti, Kirsti Bergstøl og lederen Freddy André Øvstegård, fra Senterpartiet, Per Olaf Lundteigen, og fra Rødt, Mimir Kristjánsson, viser til Prop. 85 L (2024–2025) Endringer i arbeidsmiljøloven (innleie av avløsere i jordbruket).

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Høyre og Fremskrittspartiet, viser til at det i proposisjonen foreslås endringer i arbeidsmiljøloven (innleie av avløsere i jordbruket).

Flertallet viser til at spørsmålet om særregulering for jordbruket når det gjelder innleie av arbeidskraft gjennom avløserlag, blei grundig behandlet i Innst. 108 L (2022–2023), jf. Prop. 131 L (2021–2022) Endringer i arbeidsmiljøloven m.m. (inn- og utleie fra bemanningsforetak).

Flertallet viser til komiteens flertalls syn, som blei formulert på følgende måte:

«Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti, mener avløserlag eid av gårdbrukerne som et felles foretak og benyttet, av gårdbrukerne som eier avløserlaget, skal omfattes av en egen særregulering for arbeid som faller inn under virkeområdet til allmenngjort tariffavtale for jordbruks- og gartnerierne. Reguleringen bør ivareta regjeringens overordnede mål om å fremme faste ansettelser og et organisert arbeidsliv. Disse avløserlagene som omfattes av egen særregulering, skal ikke defineres som bemanningsforetak.

Disse medlemmer mener det er viktig å få gjennomført det omtalte utredningsarbeidet raskt, slik at særregulering kan tre i kraft fra 1. juli 2023.»

Flertallet viser til at departementet sendte saken om endring av arbeidsmiljøloven på høring 20. september 2024 med høringsfrist 20. desember 2024. Flertallet viser videre til at det var bred enighet innenfor landbruksnæringen, Fellesforbundet/LO og NHO Mat og drikke om at avløserlag som omfattes av egen særregulering, ikke skal defineres som bemanningsforetak.

Flertallet er enig i at arbeidsmiljøloven § 1-4 andre ledd («Departementet kan gi forskrift om at virksomhet i landbruket som ikke nytter annen hjelp enn avløserhjelp skal unntas fra loven.») oppheves. Bakgrunnen for dette er at det foreslås en forskriftshjemmel etter ny § 14-13a.

Flertallet er videre enig i at når forskrift hjemlet i ny § 14-13a er trådt i kraft, kan forskrift av 21. mars 1986 nr. 744 oppheves.

Flertallet er tilfreds med at departementet følger opp stortingsflertallets syn om at definerte avløserlag ikke defineres som bemanningsforetak og derfor ikke kommer inn under arbeidsmiljøloven § 14-12 sjette ledd som omhandler tidsbegrenset innleie av helsepersonell og spesialkompetanse.

Flertallet er enig i at avløserlag kommer inn under arbeidsmiljøloven § 14-13 Innleie av virksomhet som ikke har til formål å drive utleie.

Flertallet støtter ny § 14-13a Innleie av avløser fra avløserlag:

«§ 14-13 a Innleie av avløser fra avløserlag

Departementet kan gi forskrift om at reglene om innleie fra bemanningsforetak ikke skal gjelde når jordbruksforetak leier inn avløser fra avløserlag og om særregler ved slik innleie.»

Flertallet vil understreke at virkeområdet for denne forskriften må defineres slik:

«...avløserlag eid av gårdbrukerne som et felles foretak og benyttet, av gårdbrukerne som eier avløserlaget, skal omfattes av en egen særregulering for arbeid som faller inn under virkeområdet til allmenngjort tariffavtale for jordbruks- og gartnerierne.»

Flertallet vil understreke at det er avløsning i jordbruket som er begrunnelsen for unntaket. Det betyr at det må gis en definisjon av hvilken type arbeid som skal gis unntak. Flertallet legger til grunn at virkeområdet til allmenngjort tariffavtale for jordbruks- og gartnerierne skal brukes, og da vil eksempelvis arbeid i hagesenter, planteskolearbeid og lager-/terminalarbeid, som ikke er en del av gårdsdriften, falle utenom det som blir virkeområdet for forskriften.

Flertallet mener det er nødvendig å innføre en godkjenningsordning underlagt statsforvalteren av avløserlag for å sikre at bruken av og innholdet i begrepet avløserlag ikke uthules. Flertallet viser til at avløserlag skal godkjennes av statsforvalteren, og mener derfor det ikke blir riktig at de også skal omfattes av godkjenningsordningen for bemanningsforetak.

Flertallet støtter lovendring i § 18-6 første punktum som gir Arbeidstilsynet hjemmel til å gi de pålegg og treffe de enkeltvedtak som er nødvendige i og i medhold av § 14-13a. Dette er en logisk oppfølging for å gi myndighetene hjemmel til å reagere på lovbrudd.

Flertallet viser til at disse lovendringene med denne særregulering ifølge komitéflertallet i Innst. 108 L (2022–2023) skulle trådt i kraft fra 1. juli 2023. Det er derfor flertallets mening at lovendringene nå må gjelde fra 1. juli 2025.

Flertallet viser til pkt. 4 i forskrift av 20. desember 2023 om Overgangsregler til lov om end-

ringer i arbeidsmiljøloven m.m. (inn- og utleie fra bemanningsforetak):

«For innleie til avløsning i jordbruksforetak utsettes ikrafttreden for endringen i arbeidsmiljøloven § 14-12 første ledd inntil videre.»

Flertallet slutter seg til at denne særskilte overgangsregel oppheves fra samme tidspunkt som den nye forskriften hjemlet i arbeidsmiljøloven § 14-13a trer i kraft.

Flertallet viser til at siden avløserlag ikke skal defineres som bemanningsforetak og etter flertallets mening skal godkjennes av statsforvalter, er det ikke riktig å registrere avløserlag i godkjenningsordningen for bemanningsforetak. De lag som ikke godkjennes av statsforvalter, må godkjennes som bemanningsforetak for å kunne drive lovlig utleie av arbeidsfolk.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet viser til at regjeringen i denne proposisjonen foreslår nok et unntak fra egne innstramminger i innleiereglene som trådte i kraft 1. april 2023. Denne gangen foreslås det en hjemmel som åpner for at departementet kan gi forskrift om at reglene om innleie fra bemanningsforetak ikke skal gjelde når jordbruksforetak leier inn avløser fra avløserlag. Disse medlemmer mener innstramminger i innleieregelverket aldri skulle vært vedtatt i utgangspunktet, og støtter naturlig nok nye forslag til unntak fra innstramminger. Disse medlemmer mener samtidig det er uheldig at det gis særregler til enkeltgrupper mens andre ikke får det. Det er allerede gitt unntaksregler for helsepersonell og arbeidskraft med spisskompetanse. Innleie til avløsning i jordbruksforetak har frem til nå hatt utsatt ikrafttreden av innstramminger i innleieadgangen i påvente av denne forskriftshjemmelen. Disse medlemmer viser videre til at ikke all innleie av arbeidskraft skjer gjennom avløserlag i landbruket. Mye arbeidskraft leies inn direkte fra selvstendig næringsdrivende, ved at bønder leier ut arbeidere til hverandre uten bruk av avløserlag, eller via innleie fra bemanningsforetak. Disse medlemmer mener regjeringens innstramminger i innleiereglene har svekket bedriftenes og bøndernes tilgang på arbeidskraft, samtidig som at flere mulige arbeidstakere får færre veier inn i arbeidslivet.

Disse medlemmer vil understreke behovet for å reversere de skadelige innstramminger i innleieregelverket.

Disse medlemmer fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige endringer for å rever-

sere innstramminger som trådte i kraft 1. april 2023 vedrørende innleie av arbeidskraft.»

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til regjeringens ambisjoner i Hurdalsplattformen om å styrke arbeidstakeres rettigheter i et arbeidsliv i endring. Disse medlemmer vil fremheve høy organisasjonsgrad og sterke fagorganisasjoner som kjernen i den norske arbeidslivsmodellen. Den norske arbeidslivsmodellen har gitt oss et arbeidsliv med høy produktivitet og bidrar til et samfunn med høy tillit og stor omstillingsevne.

Disse medlemmer mener den norske arbeidslivsmodellen gir Norge et unikt konkurransefortrinn. Samtidig utgjør det organiserte arbeidslivet førstelinjeforsvaret mot sosial dumping, arbeidslivskriminalitet og konkurransevridning mellom virksomheter. Disse medlemmer ønsker et organisert og trygt arbeidsliv som bygger på hele faste og direkte stillinger. Arbeiderparti-Senterparti-regjeringen har gjennom stortingsperioden tatt initiativ til og gjennomført flere endringer for å styrke det organiserte arbeidslivet og arbeidstakeres rettigheter spesielt.

Disse medlemmer viser i denne sammenheng til endringer i reglene om innleie fra bemanningsforetak, jf. Prop. 131 L (2021–2022) Endringer i arbeidsmiljøloven m.m. (inn- og utleie fra bemanningsforetak). En av endringene var at den tidligere adgangen til innleie ved arbeid av «midlertidig karakter» ble opphevet.

Disse medlemmer mener det finnes utfordringer knyttet til arbeidsvilkår i landbruksnæringen, spesielt for sesongarbeidere, og at det er viktig å sørge for en velfungerende avløserordning for norske bønder. Disse medlemmer mener norske bønder må ha mulighet til å få arbeidshjelp slik at de kan ta ut ferie og ha fri, samt ved sykdom, svangerskap og fødsel. Det er helt grunnleggende for alle arbeidstakere at denne muligheten er reell. Avløserordningene er en del av velferdsordningene i landbruket, som disse medlemmer mener er en viktig del av norsk landbrukspolitikk. Norge er et langstrakt land med mange relativt små bruk. Disse medlemmer mener forslaget ivaretar avløserlag som en god organisering av norsk landbruk og som ivaretar hele og faste stillinger.

Disse medlemmer støtter Arbeids- og inkluderingsdepartementets forslag om å klargjøre regelverket og å innføre et hjemmelsgrunnlag for å kunne fastsette særregler for innleie av avløsere i jordbruket.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt mener at innleieforbudet i sin helhet har vært både nødvendig og en suksess. Disse medlemmer viser til at det særlig i utsatte bransjer som bygg og anlegg har hatt en positiv effekt på å få

vekk useriøse, og til tider kriminelle aktører, og at veien til fast jobb er kortere når man ikke må gå gjennom et bemanningsbyrå. Disse medlemmer støtter imidlertid forslaget til unntak fremmet i Prop. 85 L (2024–2025), da avløserlag spiller en helt annen rolle i arbeidslivet enn det andre bemanningsbyrå gjør. Disse medlemmer mener at landbruket har en vei å gå i å luke ut useriøs arbeidsgiverpraksis, det løses ikke i dette forslaget.

4. Forslag fra mindretall

Forslag fra Høyre og Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige endringer for å reversere innstramningene som trådte i kraft 1. april 2023 vedrørende innleie av arbeidskraft.

5. Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av en samlet komité.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og råder Stortinget til å gjøre følgende

vedtak til lov

om endringer i arbeidsmiljøloven (innleie av avløsere i jordbruket)

Oslo, i arbeids- og sosialkomiteen, den 20. mai 2025

Freddy André Øvstegård

leder

Per Olaf Lundteigen

ordfører

I

I lov 17. juni 2005 nr. 62 om arbeidsmiljø, arbeidstid og stillingsvern mv. gjøres følgende endringer:

§ 1-4 andre ledd oppheves.

Nåværende tredje og fjerde ledd blir andre og tredje ledd.

Ny § 14-13 a skal lyde:

§ 14-13 a Innleie av avløser fra avløserlag

Departementet kan gi forskrift om at reglene om innleie fra bemanningsforetak ikke skal gjelde når jordbruksforetak leier inn avløser fra avløserlag, og om særregler ved slik innleie.

§ 18-6 første ledd første punktum skal lyde:

Arbeidstilsynet gir de pålegg og treffer de enkeltvedtak ellers som er nødvendig for gjennomføringen av bestemmelsene i og i medhold av § 1-7, kapittel 2, § 2 A-6, kapittel 3 til kapittel 11, samt § 14-1 b andre ledd, §§ 14-5 til 14-8, § 14-12 første, andre, femte og sjette ledd, § 14-12 a første ledd, § 14-12 b første ledd, § 14-13 a, § 14-14 a, § 14-15 andre og sjette ledd og §§ 15-2, 15-15, § 18-4, 18-5 og 18-8.

II

1. Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer.
2. Kongen kan gi overgangsbestemmelser.

